

UZ 45. OBLJETNICU HPT MUZEJA – MUZEJ OTVOREN ZA JAVNOST

Kratka povijest muzeja ili zašto PTT muzej nije bio otvoren za javnost

Kata Šutalo
HPT muzej
Zagreb

U sastavu javnog poduzeća Hrvatska pošta i telekomunikacije nalazi se muzej koji je, Odlukom UO Direkcije pošta Zagreb, osnovan 9. travnja 1953. pod nazivom PTT muzej.

Međutim, prve vijesti o potrebi formiranja poštanskog muzeja javljaju se još 1942. godine kada se u časopisu Hrvatska filatelija br. 8-10 objavljuje članak pod naslovom: Hrvatski poštanski muzej. Članak je nepotpisan, ali se iz sadržaja može zaključiti da ga je pisao filatelist kojemu su bile poznate namjere tadašnje poštanske uprave u Zagrebu, te piše: "živimo u ratnim vremenima, a naša poštanska uprava stoji pred mnogim velikim i teškim problemima, kako da što brže i što bolje usavrši i modernizira poštansku službu. U tom napornom, ali uspješnom radu ne zaboravlja se na ništa, pa ni na uređenje poštanskog muzeja, ali se u prvom redu rješavaju najvažniji i za životne potrebe prometa najpreče stvari. Poštanski muzej svakako nije najpreča stvar, ali je on za povijest hrvatskog poštanskog prometa važna institucija... Vrieme prolazi, stvari se potroše i nestaju i poslije ih je vrlo teško ili nemoguće skupiti. To naročito vrijedi za marke i cjeline."

Sljedeće vijesti o poštanskome muzeju za vrijeme NDH nalazimo u zapisima i Propisnicima o prigodnim poštanskim markama iz 1942. i 1944. godine u kojima se navodi koja se filatelistička građa predaje na čuvanje poštanskom, brzoglasnom i brzoglasnom muzeju (marke, izvorni crteži, probni otisci, rezovi, kliseji).

U službenom glasilu "Vjesnik pošta, brojjava i brzoglasa" od 5. siječnja 1945. tiskana je Obavijest o spaljivanju makulature i poništenju kliseja za marke Hrvatske udarne divizije, u kojoj se navodi "Svjetlopisno tvorivo kao i izvorni crteži povjerenstveno su predani na pohranu poštanskom muzeju Glavnog ravnateljstva za p. b. b."

I posljednji sačuvani dokument koji govori o navedenome muzeju jest Glavni zapisnik Komisije za ustanovljenje nastale štete kod Muzeja bivšeg Glavnog ravnateljstva za pbb. od 31. kolovoza 1945. u kojem se navodi "manjak tuzemnih i inozemnih maraka te tzv. albuma ustanovljen prema računskoj

knjizi muzeja koja se nalazi u sanduku br. 15 i elaboratu pronađenih maraka u 9 sanduka".

Prema svim navedenim zapisima možemo zaključiti da je Poštanski muzej Glavnog ravnateljstva za p. b. b. bio u osnivanju, da je imao bogatu skupljenu filatelističku građu koju su djelomično zatekle i komunističke vlasti (u svom zapisniku govore o 9 sanduka maraka i računskoj knjizi muzeja prema kojoj su utvrdile manjak).

Što se je dogodilo sa zatečenom građom poštanskog muzeja u osnivanju, možemo samo nagađati, jer je novoosnovani PTT muzej 1953. godine nije naslijedio.

No, da je ideja o potrebi za PTT muzejom ili zbirkom i dalje bila prisutna, potvrđuje i velika izložba koja je organizirana i otvorena 18. siječnja 1946. pod naslovom "Pošta, telegraf, telefon i radio u službi naroda". Izložba je bila postavljena u zapadnom dijelu Name u Ilici 6. Prema pisanju gđe. Dunje Radošević, izložba je realizirana na prijedlog dr. Velimira Sokola, tadašnjeg pravnik u direkciji TT Zagreb "da se javnosti prikažu stanje i dotadašnji poslijeratni rad u PTT-u i na radiju".

Nakon ove izložbe, koja je bila vrlo posjećena, uslijedila je inicijativa za formiranjem Poštanskog muzeja u Zagrebu, tek 1952. godine. Prema dokumentaciji koja se čuva u Muzeju, "Prvu inicijativu za formiranje Poštanskog muzeja unutar tadašnje Direkcije pošta u Zagrebu dao je predsjednik Filatelističkog Saveza Hrvatske, načelnik Poštanskog odjela Direkcije pošta Mate Šerić. Ovu je ideju prihvatio i pred Upravnim odborom Direkcije pošta zastupao tadašnji načelnik Općeg odjela Direkcije pošta Dr. Velimir Sokol koji se mnogo zauzimao da ova zamisao bude što skorije provedena u djelo" (Poštanski muzej u Zagrebu, 1955. god.).

Osnovan PTT muzej u Zagrebu

Odlukom UO Direkcije Pošte u Zagrebu od 9. travnja 1953. osnovan je PTT muzej u sastavu Poduzeća PTT Zagreb, sa zadaćom da: skuplja, čuva, izlaže i publicira građu i predmete koji dokumentirano prikazuju povijesni razvoj poštanskog prometa i telekomunikacija na području NR Hrvatske".

U okviru Općeg odjela tadašnje Direkcije Pošta osniva se referada za Muzej i Biblioteku. Za prvog v. d. kustosa postavljen je, na sugestiju Filatelističkog saveza NRH, dr. Vuk Simić Vakanović, poznati filatelistički stručnjak i poznavatelj povijesti pošte. Prvi radni prostor gospodina kustosa bio je smješten u zajedničkoj sobi s još dva referenta Općeg odjela.

No, posao oko prikupljanja povijesne građe i predmeta iz područja poštanske i telekomunikacijske djelatnosti počeo je odmah. Rezultati takvog rada pokazani su već za koji mjesec, točnije priređivanjem I. smotre Poštanskog muzeja, koja je održana za vrijeme 38. svjetskog kongresa eksperantista. Tim

povodom je priredena izložba (kolovoz 1953.) u izložbenoj dvorani muzeja (desna dvorana Glavne pošte u Jurišićevoj ulici). Osim filatelističke građe na izložbi je u 10 samostojećih i 6 zidnih vitrina bila izložena i prikupljena građa novoosnovanog PTT muzeja.

Uz ovu izložbenu dvoranu Muzej je dobio i veliku uredsku prostoriju (6x12 m) za kustosa i knjižnicu.

Svesrdnu pomoć na prikupljanju građe za muzej, kustosu pruža dr. Sokol, te direktor Poduzeća Josip Čuljat, koji već 17. lipnja 1953. upućuje dopis Generalnoj direkciji pošta u Beograd tražeći odobrenje da se za potrebe PTT muzeja u Zagrebu odobri putovanje stručnim osobama u Bečki arhiv, gdje bi se istraživala povijesna građa. (Službena dopisivanja s inozemstvom i službena putovanja morala su biti potvrđena u Beogradu – u Glavnoj direkciji pošta!)

O prikupljenoj građi za PTT muzej u Zagrebu nalazimo informaciju u tadašnjem tisku. U listu "Borba" od 12. studenoga 1953. pod naslovom Šesnaesti muzej – Prikupljaju se materijali iz prošlosti poštanske službe, autor D. Modrić piše: "Poštanski muzej u Zagrebu je najmlađa muzejska ustanova u gradu... Sakupljeni muzejski predmeti nalaze se u dvije prostorije u prizemlju zgrade. U nekoliko vitrina poredani su stari poštanski dokumenti, poštanske trube u obliku roga, snimci postiljona, koji su u Lici saobraćali u Napoleonovo doba. Na podu u drugoj prostoriji nalaze se kopije velikih kamenih miljokaza iz vremena rimske pošte... Među predmetima koji se nalaze u toj prostoriji ima podosta najstarijih tipova telefona, poštanske torbe, kovčega i drugih poštanskih rekvizita. Tu je i nekoliko rariteta, među njima su t. zv. "kolera pisma" iz početka prošlog stoljeća... U grupu rijetkosti, po riječima kustosa, spada i nekoliko brošurica, koje su za Novu godinu dijelili listonoše."

Osniva se PTT muzej u Beogradu

U isto vrijeme dok PTT muzej u Zagrebu prikuplja građu, obrađuje je i počinje izlagati, Glavna direkcija pošta u Beogradu imenuje 20. kolovoza 1953. Komisiju za organizaciju jedinstvenog PTT muzeja tadašnje centralizirane PTT uprave u sastavu:

Ljubiša Nikić, viši referent Glavne direkcije pošta u Beogradu, dr. Velimir Sokol, viši referent Direkcije pošta u Zagrebu, Emerik Dražilje, referent Direkcije pošta u Ljubljani, Miloš Jakić, honorarni suradnik Direkcije pošta u Sarajevu. Komisija je imala zadaću da predloži sjedište budućeg PTT muzeja FNRJ, organizaciju rada i izradi nacrt Pravilnika P.T.T. muzeja.

Većina članova Komisije (Nikić, Dražilja, Jakić) složili su se s gledištem, da bi bilo najpogodnije da sjedište muzeja bude u Beogradu, a član komisije dr. Sokol ostao je na gledištu, da

Pretrpani postav HPT muzeja, rujna 1995.

sjedište Muzeja bude u Zagrebu, i svoje odvojeno mišljenje obrazložio. Zbog daljnjeg rada i statusa PTT muzeja u Zagrebu nakon zaključaka navedene komisije, citirat ću u cijelosti prijedlog dr. Sokola: "Sa prijedlogom ostalih članova komisije ne slažem se i predlažem, da sjedište Muzeja bude u Zagrebu. Ovaj prijedlog postavljam iz ovih razloga:

Osnovna postavka, ostalih članova komisije, da se sjedište muzeja mora nalaziti u glavnom gradu odnosno u sjedištu glavne ptt uprave formalistička je i odraz dosadašnje etatičke organizacije ptt službe, i kao takva ne uzima u obzir bilo koje druge momente, koji su kod donošenja jednog takvog predloga morali biti uzeti u obzir.

Tako na pr. spomenuti članovi nisu uzeli u obzir osnovne financijske momente, a niti dovoljno ocijenili realnu situaciju. Ovu svoju postavku kao i prijedlog potkrepljujem slijedećim činjenicama:

Već prvi pogled na prostorije u kojima je predviđeno smještanje muzeja (u zgradi Glavne direkcije pošta) dovoljan je, da se može ustvrditi, da iste s obzirom na svoju veličinu, raspored, širinu i visinu neće moći ispuniti sve one uvjete kojima mora odgovarati jedan reprezentativan muzej i da će trebati uložiti goleme novčana sredstva za adaptacije i dekoracije koja će omogućiti da se spomenuti uvjeti samo djelomično ispune.

Nasuprot tome u zgradi Direkcije pošta u Zagrebu postoje daleko prikladnije, veće, šire i više prostorije, koje stopostotno odgovaraju za muzej. Smatram što više, da bi se ove adaptacije mogle provesti uz polovinu izdataka, koja će zahtijevati uređenje prostorija u Beogradu.

Ističem, da bi o ovom prvenstveno važnom ekonomsko-financijskom momentu trebalo povesti više računa, dok se formalne momente ne bi trebalo uopće uzeti u obzir budući da bi muzej bez obzira na sjedište i onako bio muzej Glavne direkcije pošta i FNR Jugoslavije. Velika ušteda koja bi se

Novi postav HPT muzeja

prihvatanjem mog prijedloga mogla postići, korisno bi se uložila za nabavku muzejskih eksponata, za koje će još trebati ulagati velika novčana sredstva.

S obzirom na ovu činjenicu treba naglasiti i to da Glavna direkcija pošta neće ubuduće raspolagati s tolikim vlastitim novčanim sredstvima, koja će zahtijevati uzdržavanje muzeja i da će u tom pogledu biti upućena i ovisna o mišljenjima i stajalištima direkcija iz čega slijedi, da već sada treba voditi računa o izdacima-pogotovo suvišnim. (Slijedila je reorganizacija Glavne direkcije pošta i Direkcija pošta FNRJ, op. aut.)

Smatram, da su već sami gore navedeni argumenti toliko jaki, da zahtijevaju reviziju prijedloga ostalih članova komisije. Pored toga ističem i činjenicu, da se u NRH nalazi toliko broj muzeja, arhiva i biblioteka koje raspolazu predmetima i materijalima za PTT muzej, koliko ne postoji ni u jednoj drugoj Republici, a to uvelike olakšava prikupljanje materijala i muzealno-arhivsku suradnju.

Ističem nadalje, da je Direkcija pošta u Zagrebu već izvršila adaptaciju jednog dijela prostorija, nabavila stanovitu količinu muzejskog namještaja i posudbama od drugih muzeja i privatnika već prikupila jednu dosta veliku zbirku, pa bi osnivanje muzeja u Zagrebu i s ove strane bilo znatno olakšano i manje bi koštalo.

Dodavši svemu tome još i činjenicu, da su pokretači muzeja u Zagrebu već stekli neko iskustvo, smatram da ni u kojem slučaju ne može opstati postavka ostalih članova komisije, da će muzej u Beogradu imati daleko povoljnije uvjete za daljnji razvoj. Koliko je pak nesumljivo, da ovaj razvoj zavisi još i o suradnji stručnjaka isto je tako nesumljivo da broj svih stručnjaka u NRH nije ništa manji (ako nije i veći) nego u drugim republikama.

S obzirom na navedene tvrdnje smatram, da su zaključci ostalih članova komisije doneseni bez dublje analize i da bi njihov

prijedlog već radi same financijske strane pitanja trebalo pomno i detaljnije razmotriti.

Što se tiče mog prijedloga, istog mogu još detaljnije obraditi u posebnom referatu

Zagreb, 31. VIII. 1953.”

Iako je dr. Sokol navodio i druge argumente (npr. u Beogradu je već postojao jedan muzej prometa – Željeznički), PTT muzej se osniva u Beogradu 1954. sa zadaćom da prikuplja PTT građu iz svih republika FNRJ. PTT muzej u Beogradu dobiva 1000 četvornih metara izložbenog prostora i postaje jedinstveni muzej PTT prometa tadašnje zajedničke države.

Prikupljanje je odmah započelo, a kao ilustraciju tog rada navest ću jedan od mnogih dokumenata koji se čuvaju u arhivi HPT muzeja u Zagrebu.

Dopis je stigao iz Beograda, 16. svibnja 1955. Poduzeću PTT saobraćaja Zagreb i glasi:

“Traganjem za starim predmetima iz p. t. t. službe, koji imaju istorijski i muzealni značaj, pregledani su na teritoriji toga poduzeća: T. t. skladište i P. t. t. radionica u Zagrebu i tavana i skladište T. t. t. sekcije u Varaždinu.

Tom prilikom zapaženi su stari t. t. predmeti i delovi koji su interesantni za dopunu postojeće zbirke ovoga muzeja, a koji bi jednovremeno služili za naučno-studijske zbirke i za prezentovanje t. t. službe na teritoriji Hrvatske.

Pošto su ovo značajni prilozi za istorijsko proučavanje t. t. službe sa područja Hrvatske, molite se za odluku, da se u spisku označeni predmeti i delovi (uz dopis priložen je bio i popis traženih predmeta, op. aut.) ustupe besplatno ovom muzeju.” Popis materijala s područja Hrvatske koji je tražio i dobio PTT muzej u Beogradu sadržavao je samo u ovom slučaju 240 komada.

Ovim događanjima daljnji rad PTT muzeja u Zagrebu je bio određen. Iako je već u prvoj godini svog postojanja pokazao zamjetne rezultate pri prikupljanju građe i organiziranjem izložaba počeo je stagnirati.

I unatoč organiziranju II. muzejske smotre, a u povodu 8. svibnja 1955. u čast 10. godišnjice oslobođenja grada Zagreba, koja se održava u Glavnoj pošti u Zagrebu, a u kojoj je u 120 vitrina bila izložena prikupljena građa iz povijesti pošte u Hrvatskoj (iz povijesti varaždinske pošte, zagrebačke pošte s naročitim osvrtom na osnivanju prve nacionalne poštanske uprave 1848. god., te prikazi povijesti pošte u Senju, Novom, Požegi, Vukovaru, Čazmi, Iloku i drugim hrvatskim mjestima). PTT muzej u Zagrebu nije osigurao sebi bolju budućnost. Naprotiv, adaptacijom Glavne pošte u Jurisicevoj 1957. god. ostao je i bez svoje izložbene dvorane, te je prostorno sveden na samo jednu trećinu od prijašnjeg prostora (oduzeta mu je izložbena dvorana!).

Da je postojao i otpor prema radu PTT muzeja i u samom PTT poduzeću Zagreb, vidljivo je i u obrazloženju dr. Sokola iz 1959. god. koje je podnio tadašnjem pomoćniku direktora poduzeća, a u kojem je iznio svoj prijedlog da se suženi prostor muzeja poveća izgradnjom galerija u samom prostoru, te da se Muzej popuni kadrovski, jer je u to vrijeme imao jednog kustosa (gosp. Vuk Simić Vakanović) i jednu administrativnu osobu (gosp. Miljenko Milanković), te honorarnog službenika za telekomunikacijsku zbirku (gosp. Ladislav Rukavina).

PTT muzej u Zagrebu postaje tzv. muzej zatvorenog tipa

Unatoč izrazito neprikladnim uvjetima, PTT muzej u Zagrebu nastavlja prikupljati građu i predmete iz poštanskog i telekomunikacijskog prometa. Formirane su temeljne zbirke: poštanska, telekomunikacijska i filatelistička, te arhiv, stručna knjižnica, kartografska zbirka, fototeka, hemeroteka i druga dokumentarna građa. Priređuju se prigodne izložbe iz povijesti pošte i telekomunikacija, filatelističke izložbe, te izložbe u povodu obljetnica. Izložbe se održavaju najčešće u prostorima pošta diljem Hrvatske.

Od 1965. godine za voditelja PTT muzeja postavljena je gđa Ljerka Sokol (u Muzeju zaposlena od 1962.). Gđa Sokol nastavlja organizirati povijesne i prigodne izložbe, ali i znanstveno-istraživački rad, te publicira rezultate tog rada izdavanjem monografija, prigodnih publikacija, zbornika i knjiga o povijesti PTT u Hrvatskoj. Od 1968. godine tiskaju se sljedeća izdanja:

Ljerka Sokol: 120-godišnjica osnivanja poštanske uprave u Zagrebu 1848.-1968.,

Zbornik u povodu proslave 120 god. telegrafije u Hrvatskoj, 1974.,

Dr. Velimir Sokol: 450 godina pošte u Zagrebu 1529.-1979., Zbornik dokumenata i podataka o PTT službi u NOB 1941.-1943., 1979.,

Dr. Velimir Sokol: 100 godina telefonije u Hrvatskoj 1881.-1981.,

Diverzija na telefonskoj centrali u Zagrebu 1941.-1981. (pripremljena za tisak).

S Muzejom najuže surađuje dr. Sokol, koji je nakon različitih funkcija u poduzeću i izvan njega, 1970. postavljen za savjetnika u PTT muzeju.

Sav se ovaj rad odvija u muzeju koji je zatvoren za javnost, no kojeg uz najavu mogu posjetiti građani i školarci. Interes za postojanjem tog muzeja i njegove otvorenosti prema javnosti, iskazuje se i putem novina. "Večernji list" od 4. siječnja 1982. u rubrici "Otvoreni stupci" objavljuje članak pod naslovom "PTT muzej – što je to?". U članku je autor vrlo kritičan naspram politike RO PTT poduzeća Zagreb u čijem sastavu PTT muzej

radi već 30 godina, ali je zatvoren za javnost. Na članak je vrlo opširno i dokumentirano odgovorila gđa Sokol, a zbog optimizma koji je autorica iskazala glede skorog otvorenja muzeja za javnost navest ću dio odgovora:

"Svrha muzeja je u tome da se prikaže uloga PTT u političkom, ekonomskom i kulturnom razvitku našeg društva u prošlosti i sadašnjosti. Isto tako i da se naučnim i stručnim radnicima omogući proučavanje i obrada muzejskih zbirki i arhivske dokumentacije, da bi s raznih i stručnih i naučnih aspekata prišli istraživanju dosad, na žalost, malo istraživane i obrađivane prošlosti PTT saobraćaja u nas... Pri tome treba svakako istaknuti i naglasiti da se donošenjem odluke o osnivanju PTT muzeja naša radna organizacija pridružila općem kulturnom pokretu našeg socijalističkog društva usmjerenom na spašavanje i sakupljanje kulturno-povijesnih i umjetničkih predmeta. To trebaju imati na umu i njezini radnici i rukovodioci koji muzeju trebaju pružiti svesrdnu svoju pomoć, koja je dosad, istini za volju, unatoč traženju, često izostala.

Za nadati se, da će prilikom proslave 35-godišnjice svog osnivanja PTT muzej dočekati rješenje navedenih svojih problema."

PTT muzej u novim prostorima?

Gospođa Sokol odlazi u mirovinu 1984. (dr. Sokol 1980.), a da joj se nada o otvorenom muzeju nije ostvarila.

Nakon toga za v. d. kustosa PTT muzeja imenovana je 1. veljače 1985. gđa Kata Šutalo (u muzeju zaposlena od 1. veljače 1983.). Na početku svog rukovođenja Muzejom predlaže u godišnjem planu rada PTT muzeja za 1986. da se ustanova otvori za javnost. U svom prijedlogu nudi dvije mogućnosti: 1.) da se Muzej otvori u postojećem prostorijama, i 2.) mogućnost u prostoru od 800 m u Ilici 12, koji je na javni natječaj ponudila općina Centar -Zagreb.

PTT muzej je napisao program rada muzeja za natječajni prostor, a RO PTT prometa Zagreb, uputila ga općini Centar-Zagreb, Komitet za društvene djelatnosti, 26. travnja 1985. Iako je općina Centar javno izvijestila da je RO PTT prometa Zagreb jedini ponuđač koji je podnio razrađeni program sadržaja koji bi se odvijao u natječajnom prostoru, daljnji koraci u svezi realizacije ove ponude nisu poduzimani ni od strane RO PTT prometa Zagreb, niti od općine Centar-Zagreb.

S danom 30. svibnja 1986. voditeljem PTT muzeja postaje gđa Dunja Radošević (do tada zaposlena u Muzeju grada Siska), u čijoj se organizaciji do 28. rujna 1995. nastavlja rad PTT muzeja. Organiziraju se prigodne izložbe u povodu obljetnica PTT-a, izložbe iz povijesti pošte i telekomunikacija, filatelističke izložbe, te prvi put izložbe likovnih umjetnika amatera ptt zaposlenika. Popunjavaju se muzejske zbirke, sele depoi, popisuje arhivska građa, a prilikom obilježavanja 35. godina PTT muzeja

Detalj novog postava HPT muzeja

u Zagrebu, gđa Radošević priređuje prigodnu izložbu (5. svibnja 1988.) koju je popratila spomen-omotnicom s motivom ulaznih vrata u PTT muzej, blago odškrinutih, s popratnim tekstom: "Proteklih 35 godina PTT muzej u Zagrebu sustavno ostvaruje zadatke, iako, na žalost, u vrlo skućenim prostorima, zbog kojih ni do danas nije otvoren za javnost."

Uz gđu Radošević u Muzeju rade još dva kustosa, gđa Šutalo i gosp. Nedjeljko Nizić (od 1982. g.).

PTT muzej mijenja ime u HPT muzej

Osamostaljenjem RH, PTT poduzeća organiziraju se u jedno jedinstveno poduzeće Hrvatska pošta i telekomunikacije, u čijem se sastavu našao i Muzej pod nazivom HPT muzej. Muzej je organizacijski u sastavu Sektora pravnih, kadrovskih i općih poslova, na čelu kojeg je načelnik.

Muzejske poslove organizira kustos-voditelj.

Od 28. rujna 1995. za kustosa-voditelja postavljena je gđa Kata Šutalo.

Na simpoziju pod naslovom "Muzeji u Hrvatskoj danas i sutra", a koji je održan u Klanjcu od 23. do 24. svibnja 1996. gđa Šutalo sudjeluje s temom "Muzej pri javnom poduzeću", u kojem iznosi kraci prikaz povijesti PTT muzeja i najavljuje imperativno otvaranje HPT muzeja za javnost, pa makar to bilo i u postojećim skućenim i neprimjerenim prostorima, držeći da je svako daljnje odlaganje otvaranja muzeja za javnost, pod

izlikom da nema prostora, uvreda i za stručnjake koji su duge godine ustrajali na opstanku ovog muzeja, ali i za vrlo bogatu prikupljenu muzejsku građu, čije se postojanje opravdava samo ako živi u svijesti posjetitelja.

Jer muzej kao institucija nije sam sebi svrha.

HPT muzej otvoren za javnost

HPT muzej otvorio se za javnost 19. prosinca 1997. stalnim postavom u istom prostoru u kojem je Muzej kao tzv. muzej zatvorenog tipa radio 40-ak godina, a to znači i dalje u neprimjerenom prostoru za muzejsku ustanovu koja jedina u RH prikuplja i posjeduje bogatu građu i predmete iz povijesti poštanskog i telekomunikacijskog prometa.

Koji je bio cilj takve odluke

Kada smo donijeli plan, u jesen 1995. godine da idemo otvoriti Muzej za javnost, a taj svoj plan trebali obrazložiti rukovodstvu HPT-a, imali smo na umu sljedeće činjenice:

- 1.) kulturno-edukativnu uloga HPT muzeja,
- 2.) način obilježavanja važnih obljetnica iz poštanske i telekomunikacijske povijesti,
- 3.) činjenicu da RH-izdavač HPT, već punih pet godina ima poštanske marke, koje su uz nacionalnu valutu najeklatantniji dokaz postojanja države,
- 4.) obilježavanje 45. obljetnice HPT muzeja,
- 5.) mogućnost skorog dobivanja odgovarajućeg izložbenog prostora.

Ad 1.)

Poštansko-telekomunikacijski promet svake zemlje, pa tako i Hrvatske, svojim razvojem zrcali njezin civilizacijsko-kulturni doseg. Prikupljena građa i predmeti koji se čuvaju u HPT muzeju dokumentirano svjedoče da se poštanski i telekomunikacijski promet u Hrvatskoj organizirao u isto vrijeme i na isti način kao i u ostalim srednjoeuropskim zemljama.

Svjesni kulturno-edukativne uloge muzeja kao ustanove koja treba pridonijeti općem obrazovanju najšire publike iz područja tehničke, odnosno telekomunikacijske i poštansko-prometne kulture, odlučili smo postojeći stalni postav star 20-ak godina skinuti. Za to smo imali i te kako valjane razloge.

Postav je nastao u ideološkom i političkom okruženju bivše države, te je dio prikaza povijesti poštanskog prometa obuhvaćao prostor propale države, a dio postava koji je prikazivao razvoj telekomunikacija pretvorio se u pretrpano skladište (ne depo!). Bilo je krajnje vrijeme da se takav postav, s dodatno nečitkim legendama, izbljedjelim fotografijama, djelomično otpalom zidnom zbukom, demontira. Treba reći da su taj i takav prostor posjećivali uz najavu i dogovor s kustosom-pedagogom učeni

srednjih PTT škola, škola za slabovidne osobe "Slava Raškaj", studenti Više PTT škole i Fakulteta prometnih znanosti. Za navedene posjetitelje organizirala su se i predavanja iz povijesti pošte i telekomunikacija.

Ad 2.)

Osamostaljenjem RH, Hrvatske pošte i telekomunikacije, imale su posebnu ulogu u stvaranju nacionalnog poštansko-telekomunikacijskog prometa, čiji je razvoj do tada bio podređen bivšoj državi. Međutim, strašni, razarajući rat koji se okomio na RH, upravo je rušio telekomunikacijska postrojenja. Unatoč toj činjenici, razvoj suvremenih telekomunikacija doveo je RH uz bok najrazvijenijih telekomunikacijskih zemalja Europe. HPT muzej je u isto vrijeme pripremao izložbu kojom je želio obilježiti 110 godina prve javne telefonske mreže u Hrvatskoj (1887.-1997.). Bila je to prilika da se javnosti prikaže povijest telekomunikacija u Hrvatskoj, čiji je razvoj počeo kad i u ostalim europskim zemljama. U HPT muzeju sačuvale su se prve telefonske centrale i telefonski aparati i druga dokumentarna građa manualne telefonije koju je trebalo izložiti.

Ad 3.)

HPT muzeju stizala su pitanja u svezi hrvatskih poštanskih maraka. Posjetitelj je želio je vidjeti i poštanske marke RH na jednome mjestu, a mnogi od njih bili su i vrlo osjetljivi na činjenicu da nemaju prilike vidjeti poštansku marku svoje države. Trebalo je i za to naći rješenje.

Ad 4.)

Nakon tolikih godina samoprijegornog rada kustosa, 45. obljetnica HPT muzeja trebala se obilježiti otvaranjem Muzeja za javnost.

Ad 5.)

Iako je poduzeće HPT bilo i te kako svjesno kulturno-edukativne uloge svog muzeja, mogućnost skorog dobivanja odgovarajućih prostorija za stalni postav bile su male. Ono što je poduzeće moglo u danim okolnostima učiniti, to je davanje prostora za depoe. Tako je HPT muzej dobio oko 500 četvornih metara depoa u koje je mogao smjestiti i velike telekomunikacijske predmete iz svog izložbenog prostora. Nakon navedenih činjenica, Muzej dobiva odobrenje od uprave HPT-a da priredi postojeći prostor za stalni postav, koji će se otvoriti za javnost uoči njegove 45. obljetnice, a u godini u kojoj se obilježava obljetnica iz povijesti telekomunikacija. Tog dana bit će isključena iz prometa i posljednja elektromehanička telefonska centrala u gradu Zagrebu i tako na simboličan način zastarjela tehnologija u hrvatskim telekomunikacijama predati HPT muzeju.

Stalni postav Muzeja

Organizaciju poslova za stalni postav vodila je gđa Kata Šutalo uz stručnu pomoć arhitekta Viktora Jakovljeva, i stalni nadzor gosp. Ante Suknaića, pomoćnika direktora za telekomunikacije. Za postav priređen je prostor od 115 četvornih metara plus zidne plohe u dužini od 43 metra. Tom prilikom izmijenjene su i stare električne instalacije.

Uz pomoć stručnjaka iz telekomunikacijskog prometa, restaurirana su ili konzervirana 53 predmeta, osposobljena jedna manualna telefonska centrala i dva telefonska aparata s kraja 19. stoljeća kako bi se mogla demonstrirati uspostava telefonske veze iz tog vremena.

Za poštanski promet restaurirano je 8 predmeta, 5 dokumenata, izrađene su dvije replike.

Time je uz postojeću građu i njezin odabir iz prijašnjeg postava, pripremljen novi postav.

Stalni postav Muzeja prikazuje opći razvoj poštanskog prometa od rimskog perioda na tlu Hrvatske, srednjovjekovnu poštansku organizaciju u Hrvatskoj s osvrtom na onu u Europi, prvi organizirani poštohod (1529. god.) kada poštanski promet postaje javna institucija, do prve nacionalne poštanske uprave – 1848. kada ban Josip Jelačić osniva Vrhovno hrvatsko-slavonsko upraviteljstvo pošta.

Povijesni razvoj telekomunikacija prikazan je od uvođenja prve telefonske linije u Hrvatskoj 1881. godine s osvrtom na razvoj telekomunikacija u svijetu (prva tf. linija 1876. u Americi, u Europi 1877. u Njemačkoj), te razvoj manualne telefonije do 1928. godine kada je u Hrvatskoj proradila prva automatska tf. centrala.

Autorica postava koji prikazuje povijesni razvoj poštanskog i telekomunikacijskog prometa u Hrvatskoj je Kata Šutalo. Autorica je priredila i Katalog manualnih telefonskih centrala i telefonskih aparata, te dvije serije razglednica iz poštanskog prometa.

Stalni postav iz povijesti predfilatelije i filatelije u Hrvatskoj priredila je gđa Dunja Radošević.

U realizaciji ovog zahtjevnog posla svesrdnu pomoć dao je i kolega Nedjeljko Nizić, kustos-pedagog, te kolegica Silvana Tripović, koja obrađuje Zbirku inozemnih maraka.

U oblikovnom dijelu stalnog postava uz arhitekta gosp. Viktora Jakovljeva, suradnik nam je bio i dizajner Vladimir Buzolić Stegu.

HPT muzej svečano je otvorio za javnost akademik Vladimir Matković, doajen hrvatskih telekomunikacija, priopćivši tu vijest putem telefonske veze s kraja 19. stoljeća svome kolegi prof. dr. Vladimiru Muljeviću.

*Summary:***On the occasion of the 45th anniversary of the Croatian Postal Museum – A museum open to the public**

Within the organisation of the Croatian Post Office and Telecommunications company there is a museum that was founded on April 9th 1953 as the PTT Museum.

The first information concerning the need for having a museum dates back to 1942, when the magazine "Hrvatska filatelija" (The Croatian Philatelic Magazine) No. 8-10 published the article titled "The Croatian Postal Museum".

The need for a postal museum or collection resulted in the initiative by Mate Šerić, the president of the Croatian Philatelic Society.

At the same time while the PTT Museum in Zagreb collected items for its holdings, the Postal Head Office in Belgrade on August 20th 1953 appointed a commission for the organisation of a unified Postal Museum which proposed that it be located in Belgrade, while a member of the Commission, Dr Sokol, disagreed, proposing that the Postal Museum should be established in Zagreb.

In spite of exceptionally inappropriate conditions, lacking an exhibition hall, the PTT Museum in Zagreb continued to collect its holdings and items from the field of postal and telecommunications services. It formed its basic collections: the postal, telecommunications and stamp collections, an archive, specialised library, cartographic collection, collections of photographs, newspaper and periodical clippings and other documentary materials. It organised occasional exhibitions and exhibitions dealing with the history of postal services and telecommunications. All this work was being done in a museum closed to the public, but which members of the public and schoolchildren could visit by appointment.

When the Republic of Croatia gained its independence, the PTT companies were organised into the single company, the Croatian Post Office and Telecommunications, which included the museum renamed as the Croatian Post Office and Telecommunications Museum.

The Museum opened its doors to the public on December 19th 1997 in the same inappropriate rooms in which it had worked for 40 years.

The new permanent exhibition was organised by Kata Šutalo with the assistance of telecommunications experts.

**ARHITEKTURNA BAŠTINA
INDUSTRIJALIZACIJE – MOGUĆNOST
PONOVNE UPORABE**

*Sonja Ifko
Ljubljana*

industrijskoj se baštini sve češće raspravlja, a ona ujedno postaje i najizraženija zaštitna kategorija. Pritom se prije svega misli na industrijske zgrade i strojnu baštinu, koja je u procesima intenzivne deindustrijalizacije u malo slučajeva primjereno zaštićena. Najčešće se radi o prijenosu važnijih dijelova opreme u muzeje. Samo rijetko se događa da se povijesni dijelovi industrijskih područja čuvaju u cijelosti na primarnim lokacijama.

Ako želimo očuvati bar najvažniji dio te baštine, potrebno je razviti sustave cjelokupne zaštite.

U članku će biti predstavljeni realizirani primjeri iz prakse zaštite industrijske baštine u Sloveniji, a zatim i uzori iz inozemstva, koji otvaraju nove mogućnosti zaštitnih pristupa i ugrađivanja novog u staro. U zaključku će biti predstavljeni oni specifični kriteriji na temelju kojih prepoznamo kvalitetnu industrijsku baštinu i na temelju kojih postavljamo mjere zaštite te time također usmjeravamo mogućnosti ponovne uporabe.

Zaštita i prezentacija industrijskih lokacija

U stalnim procesima restrukturiranja industrije, u praksi je na prvom mjestu zaštita strojnog segmenta kroz prijenos pokretne baštine u muzeje. U nekim slučajevima poduzeća sama organiziraju vlastite manje muzejske zbirke kroz koje prikazuju razvoj i povijest poduzeća. Svoju tradiciju i dugogodišnju uspješnost tako koriste i u poslovne svrhe i u svrhu prezentacije tradicije. U Sloveniji je nekoliko uspješnih muzeja takve vrste, u Tvornici duhana Ljubljana i Pivovari Union u Ljubljani.

Veliki je broj primjera postavljanja islužene strojne opreme u prostorima tvorničkih dvorišta ili pred ulazima u industrijske komplekse. Takav je način zbog izlaganja eksponata vremenskim utjecajima neprimjeren, iako je potrebno priznati njihovu ulogu i važnost u širenju svijesti o značenju tehničke baštine barem unutar područja gdje su se te naprave upotrebljavale. Zato treba pohvaliti inicijativu pojedinaca u takvim poduzećima, jer se velika količina baštine očuvala upravo zbog poticaja te vrste. Zadaća struke je da im u što većoj mjeri pomaže i usmjerava njihov rad.